

6.7.2012

Maahanmuutto-osasto

Sisäasiainministeriö

Selvitys ulkomaalaislain perheenyhdistämissäännösten tarkistamisen taustaksi

Suomen somaliliitto ry:n lausunto

Suomen somaliliitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua selvityksestä ulkomaalaislain perheenyhdistämissäännösten tarkistamisen taustaksi ja siihen sisältyvistä ehdotuksista.

Selvityksen tavoitteena oli selvittää jo tehtyjen lainmuutosten vaikutuksia, vertailla muiden Pohjoismaiden säännöksiä ja tehdä esitys siitä, mitä muutoksia ulkomaalaislakiin mahdollisesti edelleen tarvitaan. Selvityksessä ehdotetaan, että asetetaan hanke ulkomaalaislain perhesidelpua koskevien säännösten muuttamiseksi tavoitteena Suomessa jo käytössä olevien toimeentuloedellytysten laajentaminen koskemaan myös humanitaarista suojelua saavien perheenyhdistämistilanteita.

Sekä sisäministeriön aiemmin hallintovaliokunnalle toimittamassa perheenyhdistämistä koskevassa selvityksessä (lokakuu 2010) että nyt lausunnolla olevassa selvityksessä osoitetaan, ettei Suomen perheenyhdistämislainsäädäntö ole suotuisampi tai löyhempi kuin muissakaan Pohjoismaissa, eikä Suomi näin ollen ole muita maita houkuttelevampi turvapaikkamaa. Lisäksi Suomessa on aina tulkittu pakolaisuuden määritelmää erittäin tiukasti ja myös toissijaisen suojelun määritelmää voi pitää eurooppalaisesti arvioiden varsin tiukkana. Lausunnolla olevan selvityksen pohjalta ei ole nähtävissä, miksi tarvittaisiin lisäselvityksiä mahdollisista uusista kiristyksistä, kun Suomen lainsäädäntö ei oleellisesti poikkea muista naapurimaista ja viime vuosina tehtyjen tiukennusten vaikutuksia perheenyhdistämisen tosiasiallisiin mahdollisuuksiin ei ole vielä edes arvioitu.

Suomen somaliliitto pitää selvityksen olennaisena puutteena juuri sitä, ettei viime vuosina tehtyjen lainmuutosten ja –kiristysten vaikutuksia ole arvioitu. Ministeriön mukaan tämä johtuu siitä, että muutokset ovat olleet voimassa vasta lyhyen aikaa. Somaliliiton mielestä on kuitenkin täysin selvää, että esimerkiksi hakuprosessin käynnistämisen vaikeuttaminen ja alaikäisyyden edellyttäminen päätöksentekohetkellä alaikäisenä perheenyhdistämistä hakeneilta ovat vaikuttaneet oleellisesti kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden mahdollisuuteen viettää normaalia perhe-elämää ja kotoutua Suomeen. Hakemusmäärät ovat pudonneet huomattavasti (mikä selvityksessäkin todetaan) ja kielteisten päätösten määrä noussut selvästi.

Suomen somaliliiton mielestä uusiin tiukennuksiin tähtäävien selvitysten sijaan hallituksen tulisi perehtyä siihen, mikä merkitys perheenyhdistämisellä on suojeluperusteisen oleskeluluvan Suomeen saaneiden henkilöiden kotoutumiseen. Somaliliitto pitää Suomeen jo asettuneiden maahanmuuttajien kotoutumista tärkeimpänä käytännön asiana, jonka näkökulmasta perheenyhdistämistä tulisi tarkastella. Tietenkin myös

oikeudelliset näkökohdat ovat tärkeitä ja Suomen on tärkeä myös tunnustaa perhe-elämän viettäminen perusoikeutena, joka on suojattu useissa Suomea sitovissa ihmisoikeussopimuksissa sekä Suomen perustuslaissa.

Selvityksessä asetetaan varsin yksioikoisesti vastakkain yksilön ja valtion intressit perheenyhdistämistilanteissa. Tosiasiassa maahanmuuttajan hyvä kotoutuminen uuteen kotimaahan on valtion ja koko yhteiskunnan etu. Mahdollisuus viettää normaalia perhe-elämää on usein yksi olennaisimpia kotoutumisen edellytyksiä. Vuosia kestävät, hakijoille kalliit ja psyykkisesti raastavat perheenyhdistämisprosessit haittaavat merkittävästi monien somalialaisten maahanmuuttajien kykyä oppia uutta kieltä ja sopeutua elämään Suomessa. Pitkät odotusajat ja kielteiset päätökset aiheuttavat mielenterveyden ongelmia, kun perheenkokoajalla on jatkuva huoli perheenjäsenten pärjäämisestä ja jopa hengissä säilymisestä lähtö- tai transit-maassa. Pitkällä tähtäimellä nämä kotoutumista hidastavat ilmiöt aiheuttavat myös huomattavia kuluja yhteiskunnalle. Suomen somaliliiton mielestä Suomen valtion tulisi tarkastella perheenyhdistämisproblematiikkaa pitkällä tähtäimellä kotoutumisnäkökulmasta eikä vain pyrkiä poliittisten paineiden vuoksi uusiin, lyhytnäköisiin kiristykseen. Perheenyhdistämistä perheenkokoajan näkökulmasta on selvitetty mm. pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccan julkaisussa maaliskuulta 2011: *"Jatkuva huoli, ikävä ja suru" – kokemuksia perheenyhdistämisestä. Raportti pakolaisen perheenyhdistämishjelman kautta tulleiden perheiden haastatteluista* (http://www.socca.fi/files/961/Perheenyhdistaminen_haastattelut.pdf)

Somaliliitto on vuosina 2011-12 ylläpitänyt sisäasiainministeriön (vuoden 2012 alusta TeM) projektiavustuksen turvin neuvontapistettä somalialaisille maahanmuuttajille. Neuvontapisteen kautta on pyritty auttamaan erilaisiin ryhmiin (mm. erityisen haavoittuvassa ja vaikeassa asemassa olevat) kuuluvia somalialaisia maahanmuuttajia vaikeissa elämäntilanteissa, hakeutumaan oikeisiin palveluihin ja asioimaan erilaisissa viranomaisissa. Huomattava osa neuvontapisteen asiakkaista on ottanut yhteyttä pitkittyneeseen perheenyhdistämisprosessiin liittyvien vaikeuksien vuoksi. Somaliliiton arvion mukaan perheenyhdistämisen vaikeuksista kärsivät olivat neuvontapisteen toiseksi suurin asiakasryhmä. Monella heistä on huomattavia vaikeuksia keskittyä rakentamaan elämänsä Suomessa ja heidän kotoutumisensa hidastuu huomattavasti. Erityisen huolestuttavaa on, että monet heistä ovat nuoria ihmisiä, joilla muutoin olisi halu ja valmiudet kehittää itseään, kielitaitoaan ja pärjäämistään Suomessa. Huoli perheenjäsenistä ja epävarmuus tulevaisuudesta varjostaa koko elämää.

Toimeentulovaatimuksen laajentaminen Ministeriön selvityksessä ei oikeastaan ole esitetty perusteita sille, miksi toimeentuloedellytys pitäisi laajentaa koskemaan humanitaarisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneiden perheenyhdistämistä. Tällä halutaan ilmeisesti yksinomaan kiristää ja vaikeuttaa perheenyhdistämistä, kun siihen on viime vuosina pakolaisvastaisessa ilmapiirissä syntynyt poliittista painetta. Olisi myös huomioitava, millä tavalla humanitaarista suojelua Suomessa on tulkittu. Suomessa on myönnetty humanitaarista suojelua turvapaikanhakijoille, jotka ovat tulleet hyvin vaikeiden väkivaltaisten konfliktien vaivaamilta alueilta (kuten Afganistanin levottomimmat alueet ja Somalian etelä- ja keskiosista tietyt alueet Mogadishun ulkopuolella), joten heidän tilanteensa ei kovin paljon poikkea toissijaista suojelua saavien tai pakolaisstatuksen saaneiden suojeluperusteista. Eri oleskelulupa-kategorioissa olevien henkilöiden asettaminen eri asemaan perheenyhdistämisen osalta ei vaikuta tarkoituksenmukaiselta ja poikkeaa Suomen tähän asti noudattamasta linjasta tasavertaisuuden näkökulmasta. Myös EU-säännöksissä (mm. uudistettu määritelmädirektiivi, komission vihreä kirja KOM 2011, 735) on viime vuosina pyritty lähentämään toissijaista suojelua saavien ja pakolaisstatuksen saaneiden kohtelua toisiinsa - miksi Suomessa pitäisi lähteä nyt toiseen suuntaan?

Asuntoedellytys Ministeriön selvitys itsessään asettaa hyvin kyseenalaiseksi sen, että Suomessa voitaisiin asettaa asuntoehto suojeluperusteisesti tai yksilöllisistä inhimillisistä syistä oleskeluluvan saaneille, jotka hakevat perheenyhdistämistä. Kaupungin vuokra-asuntoa (joihin suurin osa suojelua saavista henkilöistä ensi vaiheessa hakeutuu) on mahdotonta saada ennen kuin Suomeen tulevien perheenjäsenten määrä on selvillä ja perheenjäsenet ovat Suomessa. Perheenyhdistämisprosessi kestää usein monta vuotta, eikä voi

olettaa perheenkokoajan asuvan koko tämän ajan ns. tarpeeksi suuressa asunnossa. Suomen somaliliiton mielestä asuntoedellytyksen asettamisen harkinnasta tulisi luopua, sillä se ei sovi Suomen tämänhetkiseen järjestelmään eikä varmaankaan ole realistista odottaa, että järjestelmään tehtäisiin perustavanlaatuisia muutoksia ulkomaalaisten perheenyhdistämisen kiristysten vuoksi.

Jos henkilö on todettu turvapaikkatutkinnassa Suomessa kansainvälisen suojelun tarpeessa olevaksi, hän ei voi palata kotimaahansa viettämään perhe-elämää, eivätkä viranomaiset voi edellyttää perhe-elämän viettämistä missään kolmannessakaan valtiossa. Hän ei ole alun perin eronnut perheestään vapaaehtoisesti. Tällöin perhe-elämän viettäminen on yleensä mahdollista vain perheenkokoajan oleskelumaassa. Monet perheenyhdistämispäätöstä odottavat somalialaiset oleskelevat tällä hetkellä esimerkiksi Keniassa tai Etiopiassa. Somalialaisten asema näissä maissa on hyvin epävarma, turvaton ja monet elävät ghetto-olosuhteissa. Esimerkiksi Keniassa somalialaisten oleskelustatus on epävarma ja monet heistä joutuvat usein korruptoituneen poliisin mielivallan kohteeksi poliisin vaatiessa heitä maksamaan lahjuksia, jotta he eivät joudu isompiin ongelmiin viranomaisten kanssa. Suomen viranomaisilta ei Somaliliiton mielestä ole kohtuullista olettaa, että Suomesta oleskeluluvan saanut henkilö lähtisi transittamaan viettämään perhe-elämää.

Helsinki 06.07.2012

Abdirashid Dirie, puheenjohtaja

Suomen somaliliitto ry.